

การสร้างอัตลักษณ์ 9 ดี เพื่อสร้างสรรค์คุณค่าทางสังคม
ในจังหวัดบุรีรัมย์
The identity Creation 9 D to create social values
in Buriram Province

¹พระสุวิจักขณ์ โชติวาร, ²พระชัชชนพงษ์ สุรปณโญ และ ³อิสรพงษ์ ไกรสินธุ์
¹Phra Sukwichakul Chotiwaro, ²Phra Chatsaphon Surapanyo
and ³Isarapong Kraisin

วิทยาลัยสงฆ์บุรีรัมย์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย , ประเทศไทย
Buriram Buddhist college Mahachulalongkornrajvidyalaya University, Thailand

¹chaiyasit_ae@hotmail.com

Received: March 24, 2023; Revised: April 6, 2023; Accepted: April 20, 2023

บทคัดย่อ

การศึกษาวิจัยเรื่องการสร้างอัตลักษณ์ 9 ดี เพื่อสร้างสรรค์คุณค่าทางสังคมในจังหวัดบุรีรัมย์ ครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์ คือ 1) เพื่อศึกษารูปแบบการสร้างอัตลักษณ์ของชุมชน 9 ดี ในจังหวัดบุรีรัมย์ 2) เพื่อพัฒนากระบวนการสร้างความสัมพันธ์ในชุมชน 9 ดี ในจังหวัดบุรีรัมย์ 3) เพื่อสร้างอัตลักษณ์ 9 ดี เพื่อสร้างสรรค์คุณค่าทางสังคมในจังหวัดบุรีรัมย์ผลการวิจัยพบว่า

รูปแบบการสร้างอัตลักษณ์ของชุมชน 9 ดี ในจังหวัดบุรีรัมย์ พบว่า วิถีชีวิตและอัตลักษณ์ของชุมชน ซึ่งมีความหลากหลายทางวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ในชุมชน ความหลากหลายทางวัฒนธรรมบ่งบอกถึงอัตลักษณ์ที่โดดเด่นของชุมชนนี้คือ รูปแบบการสร้างอัตลักษณ์แบ่งเป็นสองส่วนคือ การสร้างอัตลักษณ์ชุมชนด้วยสิ่งที่แต่ละท้องถิ่นมีคือรูปโดยเกิดจากความคิด ภูมิปัญญาที่ผ่านระบบการกระทำขึ้นมาให้คนได้ศึกษาและเรียนรู้อย่างมีกระบวนการต่างๆและการสร้างอัตลักษณ์ภายใต้ความเชื่อหรือศรัทธาที่ก่อให้เกิดการนับถือปฏิบัติสืบทอดจนกลายเป็นวัฒนธรรมโดยมีหลักธรรมในพระพุทธศาสนาเป็นตัวกลางในการเชื่อม คติความเชื่อวิถีชีวิตขนบธรรมเนียมวัฒนธรรมเป็นสิ่งที่มนุษย์สร้างขึ้นเป็นพฤติกรรมที่เกิดจากการเรียนรู้แต่ละสังคมจึงมีวัฒนธรรมที่แตกต่างกันออกไป มนุษย์ได้เรียนรู้วิธีการดำรงชีวิตซึ่งแตกต่างจากสัตว์อื่น ๆ มนุษย์จึงเรียนรู้ที่จะจัดระเบียบ ชีวิตให้เจริญขึ้น อยู่ดี กินดี มีความสะดวกสบาย รู้จักแก้ปัญหา นอกจากนี้มีการถ่ายทอด

¹วิทยาลัยสงฆ์บุรีรัมย์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

²วิทยาลัยสงฆ์บุรีรัมย์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

³วิทยาลัยสงฆ์บุรีรัมย์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

การเรียนรู้เป็น วิถีชีวิตหรือเป็นแบบแผนของการดำเนินในสังคมใดก็จะเรียนรู้และซึมซับในวัฒนธรรมของสังคม

การพัฒนากระบวนการสร้างความสัมพันธ์ในชุมชน 9 ดี ในจังหวัดบุรีรัมย์พบว่า กิจกรรมเกิดขึ้นจากการที่สมาชิกในชุมชน มีความสามัคคีและให้ความร่วมมือในการร่วมคิด ร่วมทำ ในกิจกรรมที่ได้รับมอบหมาย มีจิตสำนึกที่ดีต่อกลุ่มในการร่วมกันพัฒนาและร่วมทำกิจกรรมในชุมชน ประกอบด้วย การสร้างความสัมพันธ์ทางเครือญาติ การสร้างกิจกรรม และการสร้างพลังบรรดลตลอดจนการมีพื้นฐานการนับถือศาสนาและวัฒนธรรมที่เหมือนกัน ซึ่งจะทำให้คนในชุมชนมีความผูกพันและมีความเอื้อเฟื้อต่อกันยิ่งขึ้น กิจกรรมที่ก่อให้เกิดสันติสุขชุมชนร่วมกัน

สร้างอัตลักษณ์ 9 ดี เพื่อสร้างสรรค์คุณค่าทางสังคมในจังหวัดบุรีรัมย์พบว่า ในการสร้างอัตลักษณ์ของชุมชน วัตถุประสงค์หนึ่งที่มีส่วนช่วยในการสร้างสรรค์ชุมชนให้อยู่เย็นเป็นสุขได้ โดยสามารถดำเนินการตามหน้าที่ของพระสงฆ์ให้ความรู้แก่ชุมชนใช้วัฒนธรรมประเพณีในการสร้างอัตลักษณ์ สอดแทรกเนื้อหาการสร้างชุมชนให้เกิดอัตลักษณ์ในระหว่างจัดการเรียนการสอนเพื่อให้ลูกศิษย์มีคุณลักษณะในการสร้างชุมชนสันติสุข ในบางครั้งมีการจัดอบรมหลักสูตรคุณธรรมจริยธรรมขึ้นมาโดยร่วมกับภาคีเครือข่ายเช่นพระภิกษุสงฆ์ หรือหน่วยอบรมคุณธรรมต่างๆที่ร่วมกันจัดทำขึ้นเพื่อให้เกิดการรักสันติมีความสุขในการดำเนินชีวิตประจำวัน

คำสำคัญ : อัตลักษณ์ สร้างสรรค์ คุณค่าทางสังคม

Abstract

The objectives of this research study of building 9 D identity to create social values in Buriram province . 1) The study the pattern of building 9 D community identity in Buriram Province; 2) The of develop a relationship-building process in the 9-good community in Buriram province; 3) The create to create social values in Buriram province.

The pattern of creating identity of the 9 D community in Buriram province revealed that the way of life and identity of the community which has cultural diversity of ethnic groups in Chomchon Cultural diversity indicates the distinctive identity of this community. The identity building model is divided into two parts: Creating a community identity with what is touchable is an image by thinking. Wisdom through the system of action for people to study and learn through various processes and to create identity under belief or faith that causes respect and practice to be inherited until it becomes a culture with principles in Buddhism. as a medium for welding customs, beliefs, life Culture is a human-made behavior resulting from learning, so each society has a different culture. Unlike other animals, humans have learned how to live. Humans learn to organize life to be more prosperous, well-fed, comfortable know how to solve problems In addition, there is a transfer of learning. A way of life or a pattern of conduct in any society will learn and be absorbed in the culture of the society.

The development of the relationship building process in the 9 D community in Buriram province found that Activities arise from the fact that members of the community Have unity and cooperation in sharing ideas and doing activities that have been assigned. Have a good conscience for the group to jointly develop and participate in activities in the community, including building relationships with relatives creating an event and building the power of worship as well as having the same religious and cultural basis This will make the people in the community more connected and generosity. Activities that create community peace together

Create a 9 D identity to create social values in Buriram province. In building a community identity The temple is considered as one of the organizations that help to create a peaceful community. By being able to perform the duties of monks, educate the community, use cultural traditions to create identity. Insert content to create a community to create identity during teaching and learning so that students have the qualities to create a peaceful community. Occasionally, moral and ethical training courses are organized in collaboration with network partners such as monks. Or various moral training units that have been created together to create peace-loving and happiness in daily life.

Keywords : Identity , value, social

บทนำ

พื้นที่จังหวัดบุรีรัมย์มีความหลากหลายทางกลุ่มชาติพันธุ์ คุณลักษณะทั่วไปส่วนใหญ่ ประกอบอาชีพเกษตรกรรม การทำนา ทำไร่ ทอผ้า เลี้ยงสัตว์ และหาของป่า พยายามเรียนรู้ บริบทรอบตัว เช่น ความสัมพันธ์กับระบบนิเวศน์และกลุ่มชาติพันธุ์ข้างเคียง อัตลักษณ์เด่นคือ พอใจกับการยึดเหนี่ยวทางจิตใจระหว่างระบบนิเวศน์กับอำนาจเหนือธรรมชาติ ถือเป็นหนึ่งของประเทศไทยที่ได้มีการทดลองจัดทำธรรมนูญหมู่บ้านหรือธรรมนูญพลเมืองขึ้นมาเพื่อเป็นกลไกการพัฒนาในระดับฐานรากจนถึงระดับจังหวัด โดยกำหนดเป้าหมายสูงสุดของการจัดทำธรรมนูญหมู่บ้านหรือธรรมนูญพลเมือง คือ “บุรีรัมย์สันติสุข บนความพอเพียง เพื่ออนาคตลูกหลานชาวบุรีรัมย์ ครอบครัวเดียวกัน สายเลือดเดียวกัน”โดยอาศัยอำนาจตามความใน มาตรา 28 ตรี แห่งพระราชบัญญัติลักษณะปกครองท้องที่ พุทธศักราช 2457 พระราชบัญญัติจัดระเบียบบริหารหมู่บ้านอาสาพัฒนาและป้องกันตนเอง พ.ศ.2522 และระเบียบกระทรวงมหาดไทยว่าด้วยหลักเกณฑ์การเป็นกรรมการหมู่บ้าน การปฏิบัติหน้าที่ และการประชุมคณะกรรมการหมู่บ้าน พุทธศักราช 2551 สรุปผลการดำเนินงานที่ผ่านมา

การแก้ไขปัญหาที่ตรงกับบริบทของแต่ละสังคมต้องมุ่ง “สร้างความเข้มแข็งให้กรรมการหมู่บ้านและชุมชนเมือง” และเป็นที่มาของ “มติที่ 9 สร้างความเข้มแข็งคณะกรรมการหมู่บ้าน/ชุมชนเมืองจากการระดมความคิดของประชาชน ได้กำหนดคุณสมบัติสำคัญของกรรมการหมู่บ้าน 2 ประการ คือ เสียสละเห็นประโยชน์ส่วนรวมมากกว่าส่วนตัว และไม่มีความมุ่งหวังที่จะเข้าสู่

ตำแหน่งทางการเมืองเมื่อได้กรรมการหมู่บ้านที่ดีแล้ว อาจไม่มีความรู้ในการวางแผนจึงต้องใช้ BCM Model เป็นคู่มือในการวางแผน โดยผู้ว่าราชการจังหวัด นายอำเภอ ผู้บริหารท้องถิ่น และนักวิชาการในจังหวัด เป็นผู้สอนวิธีการวางแผนทำกิจกรรมให้กับกำนันและผู้ใหญ่บ้าน เพื่อไปชี้แนะให้กับกรรมการหมู่บ้าน แม้ในหลายช่วงปีที่ผ่านมา องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น หรือองค์กรต่างๆ ได้พยายามดำเนินนโยบาย แผนงาน หรือกิจกรรมต่างๆ เพื่อพัฒนาจังหวัดตามยุทธศาสตร์การ พัฒนาประเทศและช่วยแก้ไขปัญหาความต้องการของชุมชน แต่เมื่อมีการเปลี่ยนแปลงผู้นำ เปลี่ยนนโยบาย หรือไม่มีการดำเนินการที่ต่อเนื่อง ส่งผลให้การแก้ไขปัญหาสิ่งต่างๆ เหล่านี้ ไม่ประสบผลสำเร็จตามเป้าหมายที่วางไว้เท่าที่ควร และไม่มีความยั่งยืน หากมองจุดแข็งหรือโอกาสที่ชุมชนมีอยู่ จะพบว่าสิ่งต่างๆ ที่กล่าวข้างต้นเกี่ยวข้องกับชุมชนและหมู่บ้าน เนื่องจากเป็นรากฐานความเป็นอยู่ที่สำคัญ ซึ่งจำเป็นต้องให้ประชาชนในหมู่บ้านเข้ามามีส่วนร่วมรับผิดชอบดำเนินการพัฒนา และแก้ไขปัญหาของตนเอง

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษารูปแบบการสร้างอัตลักษณ์ของชุมชน 9 ตี ในจังหวัดบุรีรัมย์
2. เพื่อพัฒนากระบวนการสร้างความสัมพันธ์ในชุมชน 9 ตี ในจังหวัดบุรีรัมย์
3. เพื่อสร้างอัตลักษณ์ 9 ตี เพื่อสร้างสรรคคุณค่าทางสังคมในจังหวัดบุรีรัมย์

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยแบบผสมผสานของการวิจัย3 ประเภท คือ การวิจัยเชิงเอกสาร การวิจัยเชิงคุณภาพและเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม โดยรวบรวมข้อมูลจากเอกสาร และเก็บรวบรวมข้อมูลภาคสนาม โดยการสำรวจ การสังเกต การสัมภาษณ์ การสนทนากลุ่ม การประชุมเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม และนำข้อมูลมาวิเคราะห์โดยวิธีพรรณนาตามลำดับขั้นตอนต่อไปนี้

1. การวิจัยเชิงเอกสาร(Documentary Research) ผู้วิจัยทำการศึกษาและรวบรวมข้อมูล จากเอกสารและหลักฐาน ที่เกี่ยวข้องจากพระไตรปิฎก ฉบับมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ปี พ.ศ. 2539 อรรถ กถา หนังสือ รายงานการวิจัย รายงานการประชุม เอกสารแสดง ความสัมพันธ์ที่แสดงให้เห็นถึงแนวคิด หลักการ รูปแบบ ความสัมพันธ์ การสร้างครอบครัวอบอุ่น ด้วยหลักการ 9 ตี เพื่อสร้างสรรคคุณค่าทางสังคมในจังหวัดบุรีรัมย์ ดังรายละเอียดต่อไปนี้

1.1) ศึกษาค้นคว้า และรวบรวมข้อมูลจากเอกสารและหลักฐานที่เกี่ยวข้อง ทั้ง หนังสือ รายงานการวิจัย รายงานการประชุม และเอกสารอื่นๆ โดยอาศัยแนวคิดที่เกี่ยวกับการ สร้างครอบครัวอบอุ่น ด้วยหลักการ 9 ตี เพื่อสร้างสรรคคุณค่าทางสังคมในจังหวัดบุรีรัมย์

1.2 การศึกษาวิเคราะห์รูปแบบการสร้างอัตลักษณ์ของชุมชน 9 ตี ในจังหวัดบุรีรัมย์

1.3 ศึกษาวิเคราะห์ กระบวนการสร้างความสัมพันธ์ในชุมชน 9 ตี ในจังหวัด เพื่อสร้างสรรค์คุณค่าทางสังคมในจังหวัดบุรีรัมย์

1.4 สรุปผลการศึกษาที่แสดงให้เห็นถึงแนวคิด หลักการ ความเป็นมา องค์ประกอบของการสร้างอัตลักษณ์ขึ้นมาในชุมชน

การวิจัยเชิงคุณภาพ(Qualitative Research) โดยมีขั้นตอน ดังนี้

การลงพื้นที่ 8 แห่ง 5 อำเภอ ในจังหวัดบุรีรัมย์ ได้แก่ 1) บ้านตะโค่ง หมู่ 1 ตำบลบ้านด่าน อำเภอบ้านด่าน จังหวัดบุรีรัมย์ ได้แก่ 1) บ้านตะโค่ง หมู่ 1 ตำบลบ้านด่าน อำเภอ บ้านด่าน จังหวัดบุรีรัมย์ 2) บ้านบุ หมู่ 12 ตำบลปราสาท อำเภอบ้านด่าน จ.บุรีรัมย์ 3) บ้านหนอง เต็ง หมู่ 17ตำบลหนองเต็ง อำเภอกระสัง จ.บุรีรัมย์ 4) บ้านยาง หมู่ 1 ตำบลบ้านยาง อำเภอลำ ปลายมาศ จ.บุรีรัมย์ 5) บ้านตลาดโพธิ์ ตำบลตลาดโพธิ์ อำเภอลำปลายมาศ จ.บุรีรัมย์ 6) บ้าน สนวนนอก ต.สนวน อ.ห้วยราช จ.บุรีรัมย์ 7) บ้านโคกเหล็ก ตำบลโคกเหล็ก อำเภอห้วยราช จ. บุรีรัมย์ และ 8) บ้านนาโพธิ์ ตำบลนาโพธิ์ อำเภอนาโพธิ์ จ.บุรีรัมย์ เพื่อสนทนากลุ่ม สัมภาษณ์ และ รวบรวมข้อมูลจากพระสงฆ์ ผู้นำชุมชน ปราชญ์ท้องถิ่น และตัวแทนชาวบ้านในพื้นที่ชุมชนสันติสุข เพื่อให้ได้มาซึ่งข้อมูลการสร้างชุมชนสันติสุขในอีสานใต้ท่ามกลางพหุวัฒนธรรมแบบมีส่วนร่วม

2.1 การสัมภาษณ์ สนทนากลุ่มกับตัวแทนหน่วยงานภาครัฐ เช่น สำนักงาน วัฒนธรรมจังหวัด สำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัด องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ที่เกี่ยวข้องใน พื้นที่เพื่อทราบถึงอัตลักษณ์ 9 ตี เพื่อสร้างสรรค์คุณค่าทางสังคมในจังหวัดบุรีรัมย์

2.2 การสัมภาษณ์เชิงลึกกับนักปราชญ์ท้องถิ่น และกลุ่มชาวบ้านในพื้นที่ชุมชน กลุ่มเป้าหมาย

2.3 การพูดคุยกับกลุ่มเยาวชนและกลุ่มจิตอาสาในพื้นที่ชุมชนกลุ่มเป้าหมายเพื่อ สร้างกระบวนการและรูปแบบอัตลักษณ์ 9 ตี เพื่อสร้างสรรค์คุณค่าทางสังคมในจังหวัดบุรีรัมย์

3. การวิจัยเชิงปฏิบัติการ (Action Research) โดยการลงพื้นที่สำรวจชุมชน 9 ตี เพื่อ สร้างสรรค์คุณค่าทางสังคมในจังหวัดบุรีรัมย์ จากอดีตจนถึงปัจจุบันในพื้นที่ 8 แห่ง 5 อำเภอ ใน จังหวัดบุรีรัมย์ เพื่อหาข้อมูลเกี่ยวกับองค์ความรู้การสร้างครอบครัวอบอุ่นที่จะนำมาสังเคราะห์ให้ได้ ข้อมูลที่ชัดเจน แล้วนำไปสร้างเป็นอัตลักษณ์ชุมชน 9 ตี เพื่อสร้างสรรค์คุณค่าทางสังคมในจังหวัด บุรีรัมย์ โดยเน้นการทำงานวิจัยแบบมีส่วนร่วม(Participatory Action Research-PAR) มีขั้นตอน ดังนี้

ขั้นตอนที่ 11 การร่วมศึกษาและวิเคราะห์ปัญหาอย่างมีส่วนร่วมกับกลุ่มชาวบ้าน เกี่ยวกับการศึกษาข้อมูลชุมชนในด้านประวัติศาสตร์ สังคมและวัฒนธรรม การจัดลำดับความสำคัญ และความต้องการในการสร้างครอบครัวอบอุ่น

ขั้นตอนที่ 2 การร่วมวางแผน เป็นการวางแผนการพัฒนาหลังจากได้ข้อมูลเบื้องต้นของ ชุมชนแล้วและนำข้อมูลมาวิเคราะห์พื้นที่ในชุมชนโดยการนำมาอภิปรายแสดงความคิดเห็นร่วมกัน เพื่อกำหนดนโยบายและวัตถุประสงค์ของโครงการกำหนดวิธีการและแนวทางการดำเนินงาน ตลอดจนกำหนดทรัพยากรและแหล่งทรัพยากรที่จะใช้เพื่อการวิจัย

ขั้นตอนที่ 3 การร่วมดำเนินการเป็นการมีส่วนร่วมของประชาชนในการดำเนินการพัฒนาหรือเป็นขั้นตอนปฏิบัติการตามแผนการวิจัยที่ได้วางไว้ขั้นตอนนี้เป็นขั้นตอนที่ประชาชนมีส่วนร่วมในการสร้างพื้นที่ครอบครัวอบอุ่นในชุมชนให้กับชุมชนโดยการสนับสนุนด้านเงินทุนวัสดุอุปกรณ์และแรงงานรวมทั้งการเข้าร่วมในการบริหารงานการประสานขอความช่วยเหลือจากภายนอกในกรณีที่มีความจำเป็น

ขั้นตอนที่ 4 กาพัฒนาและจัดอบรม ด้วยหลักการ 9 ดี เพื่อสร้างอัตลักษณ์ให้มีค่าทางสังคมในจังหวัดบุรีรัมย์ ร่วมกับผู้ทรงคุณวุฒิและชุมชนในพื้นที่กลุ่มเป้าหมาย

ขั้นตอนที่ 5 เป็นการมีส่วนร่วมติดตามประเมินผลการดำเนินงานวิจัยและผลของการพัฒนาจากการดำเนินการไปแล้วสำเร็จตามวัตถุประสงค์หรือไม่มีปัญหาอุปสรรคและข้อจำกัดอย่างไรเพื่อแก้ไขปัญหาต่างๆที่เกิดขึ้นได้ทันทีและนำข้อผิดพลาดไปเป็นบทเรียนในการดำเนินการต่อไป การเปิดให้ประชาชนหรือชาวบ้านที่เกี่ยวข้องได้มีโอกาสเข้าร่วมในพื้นที่กลุ่มเป้าหมายในชุมชนทั้งในด้านการสร้างสรรค์และร่วมกันอนุรักษ์ เกิดรากฐานแห่งความยั่งยืนของการพัฒนา

ประชากร กลุ่มตัวอย่าง ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

ประชากรศึกษาเป็นกลุ่มพระภิกษุสงฆ์หรือผู้นำศาสนา ผู้บริหารภาครัฐ ส่วนท้องถิ่น และ ตัวแทนชุมชน ที่อาศัยอยู่ในเขตพื้นที่อีสานใต้ โดยใช้วิธีการคัดเลือกกลุ่มตัวอย่างที่มีความรู้ที่จะสามารถให้ข้อมูลที่สำคัญแบบเจาะจง (Purposive Sampling) คัดเลือกผู้ให้ข้อมูลแบบเฉพาะเจาะจง (Purposive sampling) โดยกำหนดเกณฑ์ คือ เป็นผู้ที่มีความรู้ความเชี่ยวชาญในประเด็นที่ศึกษา และเป็นผู้ที่ยินดีจะให้ข้อมูลเชิงลึกถึงปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นตามบริบทของพื้นที่ กำหนดกลุ่มผู้ให้ข้อมูล ดังนี้

- 1) กลุ่มพระสงฆ์หรือผู้นำทางศาสนาชุมชนละ 10 รูป
 - 2) กลุ่มผู้นำชุมชน ชุมชนละ 5 คน
 - 3) กลุ่มตัวแทนชุมชน/ปราชญ์ชาวบ้าน/นักวิชาการ ชุมชนละ 5 คน
 - 4) กลุ่มนิสิตนักศึกษาและกลุ่มคนที่ร่วมกิจกรรม ชุมชนละ 30 คน
- รวมชุมชนละ 50 รูป/คน

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

การดำเนินการตามโครงการวิจัยดังกล่าว เน้นการศึกษาการมีส่วนร่วมในการเก็บรวบรวมข้อมูลในพื้นที่ มีการสัมภาษณ์ การสนทนากลุ่ม(Focus Group) เพื่อให้การดำเนินกิจกรรมระหว่างกลุ่มชาติพันธุ์มีความกลมกลืนกันทางวัฒนธรรม โดยมีเครื่องมือที่สำคัญดังนี้

1. แบบสัมภาษณ์ ผู้วิจัยใช้การสัมภาษณ์แบบไม่มีโครงสร้าง เพื่อทำความเข้าใจเกี่ยวกับการดำเนินชีวิต และผู้ให้ข้อมูลสำคัญในประเด็นต่างๆ ซึ่งการเข้าไปมีส่วนร่วมในสนามและดำเนินการสัมภาษณ์แบบไม่มีโครงสร้างนี้ จะทำให้ผู้วิจัยได้ข้อมูลที่เป็นความจริงเพิ่มมากขึ้น โดยผู้วิจัยจะเตรียมแนวคำถามอย่างกว้าง ๆ มาล่วงหน้าโดยมีเนื้อหาสำคัญ เช่น

- 1) อัตลักษณ์ความหมายในมุมมองของท่านควรเป็นอย่างไร

- 2) องค์ประกอบของอัตลักษณ์มีกี่ประเภท มีองค์ประกอบอะไรบ้าง
- 3) กระบวนการสร้างอัตลักษณ์ชุมชน 9 ดี มีวิธีการอย่างไร
- 4) ปัญหาและอุปสรรคการสร้างอัตลักษณ์นำชุมชนให้มีคุณค่าทางสังคม ท่านคิดว่ามีอะไรบ้าง
- 5) อื่นๆ(ถ้ามี).....

2. การสนทนากลุ่ม (Focus Group) กับผู้ให้ข้อมูลคนสำคัญ (key informant) ในพื้นที่ชุมชน 8 แห่ง ได้แก่ พระสงฆ์หรือผู้นำทางศาสนาผู้บริหารภาครัฐ/ผู้นำท้องถิ่นตัวแทนชุมชน/ปราชญ์ชาวบ้าน/นักวิชาการและกลุ่มเยาวชนและกลุ่มจิตอาสาที่ทำงานในพื้นที่ชุมชนสันติสุข ในการอภิปรายกลุ่มย่อย เป็นการสนทนาที่เกิดขึ้นได้โดยทั่วไป โดยไม่เจาะจงเรื่องสถานที่ เช่น การอภิปรายกับกลุ่มชาวบ้านในศูนย์การเรียนรู้หรือในวัด การอภิปรายกับกลุ่มผู้นำด้านการปกครอง โดยมีเนื้อหาสำคัญ เช่น 1) นิยามและความหมายของคำว่าอัตลักษณ์ของ 9 ดี 2) ชนชน 9 ดี ควรเป็นชุมชนอย่างไร 3) หลักธรรมนุญ 9 ดี มีอะไรบ้าง และมีประโยชน์อย่างไร 4) กระบวนการสร้างอัตลักษณ์ 9 ดี เพื่อสร้างสรรคคุณค่าทางสังคมในจังหวัดบุรีรัมย์ และ 5) อื่นๆ(ถ้ามี).....

3. การสังเกตแบบมีส่วนร่วม โดยผู้วิจัยเข้าร่วมกิจกรรมที่เกิดขึ้นในชุมชน เช่น กิจกรรมตามเทศกาลต่างๆ เช่นประเพณีวันสงกรานต์ เป็นต้น ซึ่งเป็นการเข้าร่วมกิจกรรมที่เป็นทั้งมีการนัดหมายล่วงหน้า และไม่ได้นัดหมายล่วงหน้า

4. การใช้เครื่องมือการถ่ายภาพ โดยการใช้ภาพถ่ายเป็นภาพนิ่งเพื่อศึกษาเป็นแนวทางในการศึกษา

5. เทปบันทึกเสียง ใช้สัมภาษณ์ผู้นำชุมชนและผู้เกี่ยวข้องเพื่อช่วยบันทึกการสนทนาที่เป็นประเด็นสำคัญๆ ตามวัตถุประสงค์ให้ได้อย่างครบถ้วน

6. การจัดอบรมเชิงปฏิบัติการเพื่อพัฒนาหลักสูตรร่วมกับผู้ทรงคุณวุฒิ โดยเชิญผู้นำทั้ง 8 แห่ง ในกลุ่มเป้าหมาย เข้าร่วมกิจกรรมการอบรมเพื่อพัฒนาทักษะแก่ผู้นำชุมชนในการสร้างครอบครัวอบอุ่น ด้วยหลักการ 9 ดี เพื่อสร้างสรรคคุณค่าทางสังคมในจังหวัดบุรีรัมย์

ขั้นตอนการสร้างและการตรวจสอบเครื่องมือการวิจัย

1. การกำหนดเนื้อหาของแบบสัมภาษณ์ ตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย โดยการศึกษาข้อมูลจากแนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เพื่อกำหนดเนื้อหาของแบบสัมภาษณ์

2. ร่างเครื่องมือการวิจัยตามประเด็นที่กำหนดให้ครบถ้วนทุกตอน

3. นำเครื่องมือมาตรวจสอบ

4. แก้ไขเครื่องมือการวิจัยตามคำแนะนำของผู้ทรงคุณวุฒิ

5. ปรับปรุงเครื่องมือการวิจัยและจัดทำเครื่องมือการวิจัยฉบับสมบูรณ์

6. นำเครื่องมือไปใช้ โดยการลงพื้นที่เก็บข้อมูลด้วยวิธีการสัมภาษณ์เชิงลึก

ผลการวิจัย

รูปแบบการสร้างอัตลักษณ์ของชุมชน 9 ตี ในจังหวัดบุรีรัมย์ พบว่า วิถีชีวิตและอัตลักษณ์ของชุมชน ซึ่งมีความหลากหลายทางวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ในชุมชน ความหลากหลายทางวัฒนธรรมบ่งบอกถึงอัตลักษณ์ที่โดดเด่นของชุมชนนี้คือ รูปแบบการสร้างอัตลักษณ์แบ่งเป็นสองส่วนคือ การสร้างอัตลักษณ์ชุมชนด้วยสิ่งที่จะต้องได้คือรูปโดยเกิดจากความคิด ภูมิปัญญาที่ผ่านระบบการกระทำขึ้นมาให้คนได้ศึกษาและเรียนรู้อย่างมีกระบวนการต่างๆและการสร้างอัตลักษณ์ภายใต้ความเชื่อหรือศรัทธาที่ก่อให้เกิดการนับถือปฏิบัติสืบทอดจนกลายเป็นวัฒนธรรมโดยมีหลักธรรมในพระพุทธศาสนาเป็นตัวกลางในการเชื่อมโยง คติความเชื่อวิถีชีวิตขนบธรรมเนียมวัฒนธรรมเป็นสิ่งที่มนุษย์สร้างขึ้นเป็นพฤติกรรมที่เกิดจากการเรียนรู้แต่ละสังคมจึงมีวัฒนธรรมที่แตกต่างกันออกไป มนุษย์ได้เรียนรู้วิธีการดำรงชีวิตซึ่งแตกต่างจากสัตว์อื่นๆ มนุษย์จึงเรียนรู้ที่จะจัดระเบียบ ชีวิตให้เจริญขึ้น อยู่ดี กินดี มีความสะดวกสบาย รู้จักแก้ปัญหา นอกจากนี้มีการถ่ายทอดการเรียนรู้เป็น วิถีชีวิตหรือเป็นแบบแผนของการดำเนินในสังคมใดก็จะเรียนรู้และซึมซับในวัฒนธรรมของสังคม ที่ตนเองอยู่อาศัย ดังนั้นวัฒนธรรมของแต่ละชุมชนจึงแตกต่างกัน อัตลักษณ์จึงเป็นเครื่องมือวัดหรือเป็นสิ่งที่กำหนดความเจริญหรือความเสื่อมของแต่ละชุมชนได้อีกวิธีหนึ่งด้วย ขณะเดียวกันอัตลักษณ์ยังกำหนดความเป็นอยู่ของคนในชุมชนหากสังคมใดมีอัตลักษณ์ที่ดีงามและเหมาะสมชุมชนย่อมเจริญก้าวหน้าและเป็นที่รู้จักของคนในสังคม

5.1.2 การพัฒนากระบวนการสร้างความสัมพันธ์ในชุมชน 9 ตี ในจังหวัดบุรีรัมย์ กิจเกิดขึ้นจากการที่สมาชิกในชุมชน มีความสามัคคีและให้ความร่วมมือในการร่วมคิด ร่วมทำ ในกิจกรรมที่ได้รับมอบหมาย มีจิตสำนึกที่ดีต่อกันในการร่วมกันพัฒนาและร่วมทำกิจกรรมในชุมชน ตลอดจนการมีพื้นฐานการนับถือศาสนาและวัฒนธรรมที่เหมือนกัน ซึ่งจะทำให้คนในชุมชนมีความผูกพันและมีความเอื้อเฟื้อต่อกันยิ่งขึ้น กิจกรรมที่ก่อให้เกิดสันติสุขชุมชนร่วมกัน ประกอบด้วย

1) การสร้างความสัมพันธ์ผ่านระบบเครือญาติ

หลักพื้นฐานในการสร้างความสัมพันธ์ในระบบเครือญาติคือสร้างความประทับใจร่วมกัน ความรักใคร่ ความชอบพอกัน เป็นมิตรกัน เป็นหนทางที่นำไปสู่มิตรภาพ การใช้ชีวิตร่วมกัน ตลอดจนการทำงานร่วมกัน โดยความสัมพันธ์ของบุคคลเกิดจากองค์ประกอบคือความใกล้ชิด การอยู่ใกล้ชิดกันจะก่อให้เกิดความสัมพันธ์มากกว่าบุคคลที่อยู่ห่างไกลกันโดยการสร้างกลุ่มขึ้นมาเพื่อแลกเปลี่ยนเรียนรู้ นอกจากนี้แล้ว การประชุมกันบ่อยๆยังช่วยสร้างความสัมพันธ์ให้เกิดความเป็นเครือญาติทางความคิดและจินตนาการ

2. การสร้างกิจกรรมร่วมกัน

กิจกรรมปลูกป่าร่วมกัน

การไปทำกิจกรรมปลูกป่าร่วมกันนั้นเพื่อสร้างความรัก ความสมัครสมานสามัคคี ร่วมคิดคิด ร่วมทำ ร่วมกิจกรรมที่สร้างสรรค์ของคนในชุมชน

เพื่อเพิ่มความอุดมสมบูรณ์สภาพป่าชุมชนและที่สาธารณะ เพิ่มพื้นที่สีเขียว และเพิ่มพื้นที่ป่าไม้ของประเทศชาติ พร้อมทั้งกระตุ้นให้ประชาชน มีจิตสำนึก ตระหนักถึงการอนุรักษ์

และฟื้นฟูทรัพยากรป่าไม้ มีความรัก ความหวงแหนทรัพยากรป่าไม้ รวมถึงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมของชาติและเข้ามามีส่วนร่วมในการแสดงพลังจิตอาสาและความสามัคคีในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

ตระหนักถึงความสำคัญของทรัพยากรป่าไม้ การร่วมมือร่วมใจกันทำกิจกรรมจิตอาสาทำความดีด้วยหัวใจ ด้วยการปลูกต้นไม้ เพื่อเป็นการฟื้นฟูสภาพป่าไม้และเพิ่มพื้นที่สีเขียวให้แก่ประเทศไทย และเป็นการปลูกจิตสำนึกในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ ตลอดจนเป็นการแสดงออกถึงความสามัคคีในการร่วมกันทำกิจกรรมที่สร้างสรรค์ สร้างพลังในการทำความดีเพื่อประเทศไทย โดยน้อมนำศาสตร์พระราชามาดำเนินกิจกรรมด้านการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมให้เกิดความยั่งยืน

กิจกรรมไปวัดด้วยกัน เช่น ในช่วงเข้าพรรษาประชาชนในหมู่บ้านมากจะเป็นผู้สูงอายุที่จะเข้าวัดปฏิบัติธรรม หรือเรียกว่าพ่อขาว แม่ขาว มา “จำศีล” ในวันธัมมัสสวนะหรือวัน ซึ่งกิจกรรมนี้ก่อให้เกิดความปีติ อิ่มใจ เบิกบานในใจของผู้มาปฏิบัติธรรม การประพฤติปฏิบัติเช่นนี้ก่อให้เกิดความสันติสุขในชุมชนการเข้าร่วมพิธีกรรมในวันสำคัญทางพระพุทธศาสนาถือว่าเป็นหน้าที่ของชาวพุทธทุกคน

กิจกรรมไปร่วมงานขึ้นบ้านใหม่ด้วยกัน

การไปร่วมงานในกิจกรรมขึ้นบ้านใหม่ถือได้ว่าไปร่วมแสดงความยินดีในโอกาสที่มีบ้านใหม่เจ้าของบ้านก็มีความภาคภูมิใจที่มีเพื่อนบ้านในชุมชนให้ความสำคัญหรือให้ความร่วมมือในการทำบุญขึ้นบ้านใหม่

สิ่งที่ได้จากการทำพิธีกรรมขึ้นบ้านใหม่นี้ แสดงให้เห็นถึงความปรารถนาดีที่มีให้แก่กันและกันของคนในชุมชน การอวยพรและแสดงความยินดีให้การเริ่มต้นเข้าไปอยู่ในบ้านหลังใหม่นั้นมีความพร้อมอุดมสมบูรณ์ เจริญรุ่งเรือง และมีความสุขยิ่ง ๆ ขึ้นไปทำให้ความเคารพนับถือผู้เฒ่าผู้แก่ที่เปรียบเสมือนร่มโพธิ์ร่มไทรให้ยึดเหนี่ยวจิตใจ การรวมญาติมิตรพี่น้องที่จะเป็นผู้ช่วยเหลือค้ำจุนกัน การใช้หลักจิตวิทยาที่ช่วยสร้างขวัญและกำลังใจให้แก่กันและกันของคนในชุมชน เพื่อให้สังคมอยู่ร่วมกันได้อย่างมีความสุข

กิจกรรมไปพัฒนาหมู่บ้านร่วมกัน

ความสามัคคีของชาวบ้าน ร่วมแรงร่วมใจในการทำงานหนึ่งๆ แน่นนอนว่าหากทุกคนในสังคมต่างเคารพและปฏิบัติตามกฎหมายย่อมทำให้สังคมนั้นๆ น่าอยู่ ผู้คนในสังคมรู้สึกอุ่นใจและปลอดภัย นอกจากกฎหมายแล้ว สิ่งที่จะเป็นเครื่องมือในการพัฒนาสังคมให้น่าอยู่นั้นก็คือ การมีส่วนร่วมของคนในสังคม การมีส่วนร่วมนั้นนอกจากจะเป็นเครื่องมือพัฒนาสังคมแล้ว บางครั้งยังเป็นการสร้างสรรค์ความสามัคคี ประองตอง ของคนในสังคมอีกด้วย การมีส่วนร่วมมีหลายวิธี ในอีกมุมหนึ่ง การมีส่วนร่วมนั้นเป็นผลมาจากการเห็นพ้องกันในเรื่องของความต้องการและทิศทางของการเปลี่ยนแปลง จะต้องมีการจนจนเกิดความคิดริเริ่มโครงการเพื่อการปฏิบัติ เหตุผลแรกของการที่มีคนมารวมกันได้ควรจะต้องมีการตระหนักว่าการกระทำทั้งหมดที่ทำโดยกลุ่ม ผู้นำชุมชน

หรือกระทำผ่านองค์กร ดังนั้นผู้นำชุมชนองค์กรจะต้องเป็นเสมือนตัวนำให้บรรลุถึงความสำเร็จเปลี่ยนแปลงได้

กิจกรรมกลุ่มโฮมสเตย์

กลุ่มโฮมสเตย์ชุมชน 9 ดี เป็นการสร้างกิจกรรมเพื่อให้ชุมชนเกิดรายได้ โดยการจัดตั้งกลุ่มเพื่อเป็นการสร้างเครือข่ายในการดำเนินกิจกรรมต่างๆ กลุ่มโฮมสเตย์ ชุมชน 9 ดี เน้นการมีส่วนร่วมของชุมชน โดยยึดหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในการจัดการระบบต่างๆ และ เพื่อรองรับนักท่องเที่ยวที่มาเที่ยวหมู่บ้าน ที่สนใจศึกษาวิถีชีวิต แบบโบราณในการสร้างความสัมพันธ์อัตลักษณ์ 9 ดี การจัดกิจกรรมโฮมสเตย์ขึ้นให้เล็งเห็นความสำคัญของการท่องเที่ยวเชิงพร้อมด้วยกิจกรรมการแสดงของชุมชน ทำให้เกิดรายได้ในชุมชนตลอดมาซึ่งมีสมาชิกที่ร่วมเข้าทุกปี มีการบอกและประสานงานในการจัดกิจกรรมต่างๆ

3. ขับเคลื่อนความสัมพันธ์ด้วยพลังบวร.

การขับเคลื่อนชุมชนคุณธรรมด้วยพลังบวร (บ้าน วัด โรงเรียน/ราชการ) สู้สังคมคุณธรรมที่มั่นคงมั่งคั่งและยั่งยืนแนวทางการสร้างความเข้มแข็งของ “บวร” ของชุมชน 9 ดี มีคำสำคัญที่ต้องมีการสื่อสารให้เข้าใจตรงกันในสร้างความสัมพันธ์ร่วมกัน และปฏิบัติได้อย่างถูกต้องผู้นำชุมชน นำโดยกำนัน, ผู้ใหญ่บ้าน, นายกองค้การบริหารส่วนตำบล และภาคีเครือข่ายในแต่ละพื้นที่ กลุ่มเป้าหมายในเขตพื้นที่ มีการจัดประชุมเพื่อปรึกษาหารือแนวทางในการพัฒนาชุมชน ร่วมกับชาวบ้านในทุกๆเดือน ในหมู่บ้านบ้าง ในวัดบ้าง ตามสมควรแก่โอกาส ซึ่งเป็นกิจกรรมหนึ่งที่สำคัญอย่างยิ่งในการพัฒนาชุมชนให้เกิดสันติสุขแบบมีส่วนร่วม ในแต่ละชุมชนย่อมกำหนดวันเวลาและสถานที่ไม่ตรงกัน

สร้างอัตลักษณ์ 9 ดี เพื่อสร้างสรรคคุณค่าทางสังคมในจังหวัดบุรีรัมย์

ในการสร้างอัตลักษณ์ของชุมชน วัตถุประสงค์ว่าเป็นองค์กรหนึ่งที่มีส่วนช่วยในการสร้างสรรค์ชุมชนให้อยู่เย็นเป็นสุขได้ โดยสามารถดำเนินการตามหน้าที่ของพระสงฆ์ให้ความรู้แก่ชุมชนใช้วัฒนธรรมประเพณีในการสร้างอัตลักษณ์ สอดแทรกเนื้อหาการสร้างชุมชนให้เกิดอัตลักษณ์ในระหว่างจัดการเรียนการสอนเพื่อให้ลูกศิษย์มีคุณลักษณะในการสร้างชุมชนสันติสุข ในบางครั้งมีการจัดอบรมหลักสูตรคุณธรรมจริยธรรมขึ้นมาโดยร่วมกับภาคีเครือข่ายเช่นพระภิกษุสงฆ์ หรือหน่วยอบรมคุณธรรมต่างๆที่ร่วมกันจัดทำขึ้นเพื่อให้เกิดการรักสันติมีความสุขในการดำเนินชีวิตประจำวัน

ขั้นตอนผลการสร้างอัตลักษณ์ 9 ดี

ขั้นตอนที่ 1 การกำหนดนโยบาย/แผนงาน โดยยึดหลักชุมชนคุณธรรม 9 ดี

กลไกสำคัญที่ในกระบวนการการสร้างชุมชนสันติสุขในอีสานใต้ท่ามกลางพหุวัฒนธรรมแบบมีส่วนร่วม คือ พลังบวร ได้แก่ บ้าน วัด และโรงเรียน มีการนำหลักธรรมบุญ 9 ดีเพื่อเกิด

1 การพัฒนางาน เป็นการพัฒนาประสิทธิภาพของงานที่ทำอยู่ให้ดียิ่งขึ้น รวมถึงการพัฒนาผลิตภัณฑ์และบริการ โดยการพัฒนาความรู้ของบุคคลในองค์กรให้เป็นความรู้ของกลุ่มและเป็นความรู้ขององค์กร เพื่อให้เกิดการพัฒนาองค์กรและการสร้างสรรค์สังคมความรู้ในเวลาแลกเปลี่ยนเรียนรู้

2. การสร้างองค์ความรู้ เป็นวงจรความรู้ที่นำไปสู่การพัฒนาที่เรียกว่า นวัตกรรม นวัตกรรมมีทั้งนวัตกรรมที่คิดขึ้นใหม่ทั้งหมดและนวัตกรรมส่วนเพิ่มเพื่อปรับปรุงกระบวนการหรือผลิตภัณฑ์ให้ดีกว่าเดิม

3. การสร้างวัฒนธรรมการมีส่วนร่วม เป็นการร่วมคิดร่วมทำที่นำไปสู่การเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ การกระตุ้นให้คนในองค์กรเกิดความกระตือรือร้น เรียนรู้ความเสียสละ และดูแลซึ่งกันและกัน รู้จักปรับตัวและยืดหยุ่น และการที่บุคลากรสร้างกัลยาณมิตรที่ดีต่อกันโดยสามารถบูรณาการกับการพัฒนา

สรุปได้ว่าลักษณะการสร้างอัตลักษณ์ที่ปรากฏในงานวิจัยนี้ ถือเป็นจุดแข็งและศักยภาพที่สามารถนำชุมชนไปสู่โอกาสของการพัฒนา ซึ่งทุกอย่างมีเกี่ยวข้องกับวิถีชีวิต ไม่ว่าจะเป็นด้านการทำงานมาหากิน ความเป็นอยู่ ที่ปรากฏอย่างเห็นได้ชัดในวัฒนธรรมซึ่งไม่อาจแยกออกจากกันได้ ประกอบกับพื้นที่ที่มีอัตลักษณ์ของความเป็นกลุ่มชาติพันธุ์ค่อนข้างสูง ด้วยการมีวัฒนธรรมประเพณี และค่านิยมที่เหมือนหรือคล้ายกันนั้น ได้ทำให้คนในชุมชนเข้มแข็ง สามัคคี ส่งผลให้ชาวบ้านมีความร่วมมือในทุกๆกิจกรรมของชุมชนโดยเฉพาะการเข้ามามีส่วนร่วมในประเพณี พิธีกรรม และความเชื่อของชุมชนและเป็นความพยายามที่จะสืบทอดไปสู่คนรุ่นหลังต่อไป

อภิปรายผลการวิจัย

รูปแบบการสร้างอัตลักษณ์ของชุมชน 9 ตี ในจังหวัดบุรีรัมย์ ทั้งเก้าชุมชนพบว่า ลักษณะ ต้องเกิดจากภายในชุมชน รวมทั้งหน่วยงานขององค์การปกครองส่วนท้องถิ่นเปิดรับฟังความคิดเห็นเป็นที่ปรึกษา ร่วมคิด ร่วมทำ ร่วมพัฒนากับชุมชน ถือได้ว่าเป็นการนำการตัดสินใจทางเลือกนโยบายไปปฏิบัติจริงซึ่งทางชุมชนเองก็ได้ร่วมคิด ร่วมทำ ร่วมตัดสินใจในการแก้ปัญหาของชุมชนเอง ดังนั้น กระบวนการทุกขั้นตอนที่ คือการแปลงนโยบายที่เป็นนามธรรมให้เป็นแผนงานที่เป็นรูปธรรมจึงสามารถนำไปปฏิบัติและตรวจสอบ สามารถวัดถึงความสำเร็จและวัตถุประสงค์ได้อย่างแท้จริง อีกทั้งยังสามารถดึงกลไก ภาคประชาชนมาเป็นส่วนหนึ่งของงาน โครงการ กิจกรรม ได้ดียิ่งขึ้น รวมถึงยังได้คัดสรรตัวแทนจากชุมชน เข้ามามีส่วนร่วมในการร่วมคิดร่วมทำซึ่งสอดคล้องกับทฤษฎีของ อานันท์ กาญจนพันธุ์ กล่าวว่า การเรียนรู้และการปรับตัวของชุมชน การเรียนรู้และการปรับตัวของชุมชนเป็นสิ่งสำคัญอย่างยิ่ง เพราะหากชุมชนไม่มีการเรียนรู้และการปรับตัวชุมชนท้องถิ่นนั้นอาจตั้งอยู่ไม่ได้ ผลที่ตามมา คือการสูญเสียเอกลักษณ์ของชุมชน ดังนั้นการเรียนรู้เพื่อจัดการกับปัญหาที่เกิดขึ้นในชุมชนและการซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ ปารีชาติ วัลย์เสถียร กระบวนการเรียนรู้และการจัดการความรู้ของชุมชน เมืองสร้างสรรค์ คือแนวคิดที่เติบโตขึ้น โดยการขับเคลื่อนจากทั้งเศรษฐกิจและวัฒนธรรม แต่แนวคิดต่างๆ จะเติบโตได้ก็ต้องเป็นแนวคิดที่แข่งขันได้ และสามารถนำมาประยุกต์ใช้ในทางปฏิบัติ และ ความแตกต่างขับเคลื่อนการเปลี่ยนแปลง และนวัตกรรม เมืองสร้างสรรค์ คือ ที่ซึ่งกลุ่มย่อยของกลุ่มย่อย

แนวความคิดนี้เน้นความสัมพันธ์ระหว่างวัฒนธรรมกับสภาพแวดล้อมที่มีความแน่นอน ใกล้ชิดและส่งผลกระทบซึ่งกันและกันอย่างแยกไม่ออก ในยุคสมัยที่พัฒนาการด้านเทคโนโลยียังอยู่

ในระดับต่ำ มนุษย์จำต้องปรับตัวเข้ากับสภาพแวดล้อม และทำให้สภาพแวดล้อมมีศักยภาพในการเปลี่ยนแปลงหรือดัดแปลงสภาพแวดล้อมได้มากขึ้น อิทธิพลของสภาพแวดล้อมก็เริ่มลดถอยลง หากแต่รูปแบบและลักษณะทางวัฒนธรรม ประสบการณ์และความเคยชินในอดีต ตลอดจนวิถีชีวิตและขนบธรรมเนียมประเพณีบางอย่างจะยังคงอยู่ สอดคล้องกับงานวิจัยของ วัฒนะ จุฑะวิภา สรุพบว่า ปฏิสัมพันธ์ระหว่างชุมชนกับวัฒนธรรมที่ชุมชนสร้างสรรค์ขึ้นโดยเฉพาะในฐานะที่เป็นรากเหง้ามรดกของอดีตและการปรับตัวในสถานการณ์การเปลี่ยนแปลง แนวคิดหน้าที่นิยมมองว่าวัฒนธรรมดำรงอยู่ได้เพราะมีหน้าที่ในการตอบสนองของชุมชนเจ้าของวัฒนธรรม ดังนั้นในทางกลับกันหากวัฒนธรรมไม่ได้ทำหน้าที่หรือทำหน้าที่ได้ไม่สอดคล้องกับสภาพจริงในชุมชน ทั้งวัฒนธรรมและชุมชนนั้นย่อมจะอ่อนแอลง เมื่อใดที่วัฒนธรรมเข้มแข็งก็จะพลังหนุนเสริมให้ชุมชนเข้มแข็งขึ้นอันแสดงถึงพลังและพลวัตของวัฒนธรรมที่มีบทบาทตอบสนองการพัฒนาที่ยั่งยืนได้ ประเด็นสำคัญที่ต้องนำมาพิจารณาคือ องค์กรประกอบและแนวทางการพัฒนาที่เป็นปัจจัยสำคัญต่อความยั่งยืนของชุมชน

พัฒนากระบวนการสร้างความสัมพันธ์ในชุมชน 9 ตี ในจังหวัดบุรีรัมย์ กระบวนการพัฒนาชุมชนตามหลัก 9 ตี ของจังหวัดบุรีรัมย์ ได้นำปัจจัยพื้นฐานมาสนับสนุนการสร้าง ความเข้าใจในชุมชนโดยใช้หลักกิจกรรมและประเพณีวัฒนธรรมในแต่ละพื้นที่เพื่อให้ชุมชนเกิดความพร้อมเพรียงและนำไปสู่ความยั่งยืนในรูปแบบของอัตลักษณ์ชุมชนซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของวรภรณ์ ตรีภูษิตดีศึกษาเรื่องกระบวนการปรับตัวทางวัฒนธรรม โดยกล่าวว่า การปรับตัวเป็นกระบวนการที่บุคคลใช้ความพยายามในการปรับตัวเอง เมื่อต้องเผชิญกับความขัดแย้ง อึดอัดใจ ความคับข้องใจ ความเกลียด ความเครียด ความทุกข์ใจ ความวิตกกังวล จะเป็นสถานการณ์ที่บุคคลนั้นจะสามารถอยู่ในสภาพแวดล้อมที่จะปรับตัวให้ทันต่อความรู้สึก กล่าวคือ แต่ละคนพยายามดิ้นรน เพื่อให้ได้มาซึ่งความต้องการหรือเป้าหมายของตน ขณะเดียวกันก็อยู่ภายใต้แรงกดดันของสิ่งแวดล้อม เพื่อดำเนินพฤติกรรมนั้น การปรับตัวจึงเป็นการปรับสมดุลระหว่างบุคคลและสิ่งแวดล้อม

การปรับตัวเป็นการปรับเปลี่ยนส่วนใดส่วนหนึ่งหรือหลายส่วนให้มีความสัมพันธ์ลงตัว หากเป็นการปรับตัวทางวัฒนธรรมก็ได้แก่ ความคิด ความเชื่อ วิถีชีวิต และพฤติกรรมของมนุษย์ การปรับตัวทางวัฒนธรรมเมื่อมีพลังไม่เท่ากัน คนกลุ่มหนึ่งมีแนวโน้มยอมรับและปรับเข้าหาวัฒนธรรมอีกกลุ่มหนึ่ง กลุ่มที่พลังน้อยจะถูกผสมกลมกลืนเข้าเป็นส่วนหนึ่งของกลุ่มผู้มีพลังมากนั่นเองซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ ไพศาล ไชยรามศึกษาเรื่อง ความไม่สอดคล้องระหว่างกิจกรรมการเรียนการสอนในโรงเรียนประถมศึกษา กับพฤติกรรมทางวัฒนธรรมโดยทำการคัดเลือกกิจกรรมต่างๆ เพื่อใช้สอบถาม ผลการวิจัยพบว่า ในกิจกรรมที่นำมาศึกษามีระดับความไม่สอดคล้องกันในระดับที่ต่างกัน กิจกรรมการเรียนการสอนไม่สอดคล้องในระดับสูงเช่น การร้องเพลงที่เกี่ยวข้องกับความเชื่อของแต่ละศาสนา การรำที่มีลักษณะเหมือนการไหว้ การห่มผ้าสไบ การผลิตสิ่งของที่ใช้ในแต่ละศาสนา การร่วมกิจกรรมวันเพ็ญเดือนสิบเอ็ด กิจกรรมการสอนที่ไม่สอดคล้องในระดับปานกลาง เช่น การจัดนิทรรศการภายในหนังสือที่มีภาพ การมีส่วนร่วมทางสังคมของชุมชนของบุคคลนั้น มีปัจจัยที่เกี่ยวข้อง ในขณะที่เดียวกัน ชนกลุ่มอื่นที่ตั้งรกรากอยู่ในเขตป่าดงดิบ อาจมีการประดิษฐ์คิดค้นเครื่องมือเพื่อใช้ในการเปลี่ยนแปลงอันเกิดจากการปรับตัวจะมีวิวัฒนาการเป็นเส้นตรงผ่าน

ขั้นตอน การยังชีพแตกต่าง คิดแบบวิวัฒนาการเส้นตรงของนักทฤษฎีวิวัฒนาการรุ่นเก่า ซึ่งเสนอว่า วัฒนธรรมของทุกเผ่าพันธุ์จะมีวิวัฒนาการเป็นเส้นตรงผ่านขั้นตอนต่างๆ เหมือนกันหมด สจ๊วตแย้งว่าวิวัฒนาการทางวัฒนธรรมอาจเกิดขึ้นได้หลายสาย (multilinear evolution) และแต่ละแนวย่อมมีความแตกต่างกัน ความแตกต่างนี้เกิดจากการปรับตัวให้เข้ากับสภาพแวดล้อม เทคโนโลยี และโครงสร้างสังคมเป็นหลัก อาจกล่าวได้ว่าแนวความคิดแบบวิวัฒนาการหลายสายนี้

แนวความคิดนี้เน้นความสัมพันธ์ระหว่างวัฒนธรรมกับสภาพแวดล้อมว่ามีความแนบแน่น ใกล้ชิดและส่งผลกระทบต่อซึ่งกันและกันอย่างแยกไม่ออก ในยุคสมัยที่พัฒนาการด้านเทคโนโลยียังอยู่ในระดับต่ำ มนุษย์จำต้องปรับตัวเข้ากับสภาพแวดล้อม และทำให้สภาพแวดล้อมมีศักยภาพในการเปลี่ยนแปลงหรือตัดแปลงสภาพแวดล้อมได้มากขึ้น อิทธิพลของสภาพแวดล้อมก็เริ่มลดถอยลง หากแต่รูปแบบและลักษณะทางวัฒนธรรม ประสบการณ์และความเคยชินในอดีต ตลอดจนวิถีชีวิตและขนบธรรมเนียมประเพณีบางอย่างจะยังคงอยู่ ในการดำเนินกิจกรรมต่างๆ ในหมู่บ้านของราชการ ส่วนกลาง ส่วนภูมิภาค ส่วนท้องถิ่น ที่ผ่านมามีส่วนใหญ่ออกห่างจากฝ่ายต่างๆ ต่างฝ่ายต่างสั่งการให้กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน หรือองค์กรอาสาสมัครในหมู่บ้านดำเนินการ จึงพบปัญหาขาดการมีส่วนร่วมของประชาชน และนโยบายหรือกิจกรรมยังเป็นลักษณะหลังผลเชิงปริมาตร ไม่ได้ส่งเสริมให้เกิดผลเชิงคุณภาพจึงไม่ก่อให้เกิดความยั่งยืนเท่าที่ควร กล่าวคือ เมื่อเปลี่ยนผู้บริหารหรือเปลี่ยนนโยบายกิจกรรมต่างๆ ก็เจียบหายไปด้วย ฉะนั้นเพื่อให้การแก้ไขปัญหาต่างๆ และพัฒนาสิ่งที่ตั้งมาต่างๆ ให้ดียิ่งขึ้น จำเป็นต้องมีการดำเนินการอย่างเป็นระบบ และมีกรอบการปฏิบัติโดยมีคณะกรรมการหมู่บ้าน (กม.) รับผิดชอบ ในทุกกิจกรรมที่ลงสู่หมู่บ้าน เพราะปัญหาต่างๆ เกิดจากหมู่บ้าน จึงต้องแก้ที่หมู่บ้าน

การสร้างอัตลักษณ์ 9 ดี เพื่อสร้างสรรค์คุณค่าทางสังคมในจังหวัดบุรีรัมย์ กระบวนการสร้างอัตลักษณ์ของชุมชน 9 ดี ชุมชนรวมตัวกัน มีการเรียนรู้ ร่วมกันในการกระทำมีการติดต่อสื่อสาร การจัดการและการแก้ไขปัญหาาร่วมกันก่อให้เกิดการ เปลี่ยนแปลงหรือการพัฒนาภายในชุมชนตลอดจนมีผลกระทบต่อภายนอกชุมชนที่ดีขึ้น ตามลำดับการ ร่วมมือช่วยเหลือกันเพื่อผลประโยชน์ร่วมกัน องค์ประกอบของชุมชน สอดคล้องกับงานวิจัยของ อภิญญา เพ็ญใจ พุสสุกุล กล่าวว่า อัตลักษณ์ คือสิ่งที่ทำให้เรารู้ตัวเราเองว่าเราคือใคร และเราดำเนินความสัมพันธ์กับคนอื่น ๆ ตลอดจนโลกที่แวดล้อม ตัวเราอยู่อย่างไร อัตลักษณ์คือสิ่งที่กำหนดทางเดินให้กับเรา เป็นสิ่งที่บ่งบอกว่า ใครเป็นพวกเดียวกับเรา สอดคล้องกับทฤษฎีของ เลสลีย์ ไวต์ (Leslie White) พบว่า ทฤษฎีวิวัฒนาการมีหลักเกณฑ์ในการตีความหมายของการเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรมที่น่าสนใจอยู่หลายประการ และไวต์เองก็ได้เสนอแนวความคิดแบบวิวัฒนาการสมัยใหม่ ซึ่งต่อมาได้รับการขนานนามแนวความคิดแบบ "วิวัฒนาการสากล" (universal evolution) ไวต์มีความเห็นคล้ายคลึงกับแรดคลิฟฟ์-บราวน์ และมาลินอสกีในประเด็นที่ว่ามานุษยวิทยาควรเป็นวิทยาศาสตร์ และไวต์ก็ได้พยายามค้นหากฎเกณฑ์หรือทฤษฎีสากล เพื่อใช้อธิบายวิวัฒนาการทางสังคมวัฒนธรรมของกลุ่มชนต่างๆ ทั่วโลกความหมายของ "วัฒนธรรม" ตามทัศนะของไวต์ มีความคล้ายคลึงกับเมโนทส์เรื่ององค์อภิวินทรีย์ (superorganic) ของโครเบอร์ นั่นคือการมองว่าวัฒนธรรมเป็นสิ่งมีชีวิตและมีชีวิตแยกออกจากตัวมนุษย์อย่างเด็ดขาด วัฒนธรรมมีกฎเกณฑ์และการทำงานในตัวเอง

โดยสรุปแล้วทฤษฎีนิเวศวิทยาวัฒนธรรมนี้ จะช่วยให้เข้าใจถึงความสัมพันธ์ระหว่าง ประชากร สิ่งแวดล้อมทางสังคมและลักษณะทางกายภาพในสังคมได้อย่างชัดเจนยิ่งขึ้น ปัจจุบัน มานุษยวิทยาได้ให้ความสนใจกับ ทฤษฎีนิเวศวิทยาวัฒนธรรม และกลายมาเป็น “มานุษยวิทยา นิเวศน์” (Ecological anthropology) และได้เจริญเติบโตก่อให้เกิดแนวทฤษฎีใหม่ๆ อย่าง ต่อเนื่อง ภายในแขนงย่อยออกไปเป็น แนววิเคราะห์ระบบนิเวศฯ แนววิเคราะห์ชาติพันธุ์นิเวศ สอดคล้องกับทฤษฎีของ ไพศาล ไชยราม กล่าวว่า ความไม่สอดคล้องระหว่างกิจกรรมการเรียน การสอนในโรงเรียนประถมศึกษา กับพฤติกรรมทางวัฒนธรรมโดยทำการคัดเลือกกิจกรรมต่างๆ เพื่อใช้สอบถาม ในกิจกรรมที่นำมาศึกษามีระดับความไม่สอดคล้องกันในระดับที่ต่างกัน กิจกรรม การเรียนการสอนไม่สอดคล้องในระดับสูงเช่น การร้องเพลงที่เกี่ยวข้องกับความเชื่อของแต่ละ ศาสนา การรำที่มีลักษณะเหมือนการไหว้ การท่อมผ้าสไบ การผลิตสิ่งของที่ใช้ในแต่ละศาสนา การ ร่วมกิจกรรมวันเพ็ญเดือนสิบเอ็ด กิจกรรมการสอนที่ไม่สอดคล้องในระดับปานกลาง เช่น การจัด นิทรรศการภายในหนังสือที่มีภาพ

อัตลักษณ์ไม่ใช่คุณสมบัติหรือลักษณะเฉพาะที่คนแต่ละกลุ่มจะอยู่อย่างตายตัวแต่ กระบวนการนิยามความเป็นชาติพันธุ์เป็นพื้นที่ของการปฏิสัมพันธ์เชิงอำนาจ มีการปะทะประสาน ผ่านระบบสัญลักษณ์เพื่อช่วงชิงความหมายความเป็นตัวเองและการยอมรับหรือการปฏิเสธความ เป็นอื่นด้วย แม้ว่าอัตลักษณ์จะเป็นเรื่องของการประกอบสร้างนิยามความหมายของกลุ่มชนที่มา รวมตัวกันถือเอาวัฒนธรรมแบบเดียวกัน ซึ่งทำให้สมาชิกในแต่ละกลุ่มมีโอกาสเรียนรู้กระบวนการ ทางสังคมร่วมกัน ทำให้มีประสบการณ์และจิตสำนึกทางชาติพันธุ์และแสดงออกเมื่อมีการ ปฏิสัมพันธ์กับกลุ่มชาติพันธุ์อื่นๆในสังคมอย่างเป็นรูปธรรม

เอกสารอ้างอิง

- กรมการพัฒนาชุมชน, (2544). “การเสริมสร้างความเข้มแข็ง”, ในเอกสารประกอบการประชุม เชิง ปฏิบัติการ, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพัฒนาศึกษาภาพชุมชน.
- เกรียงไกร เจริญผล. การบริหารจัดการอัตลักษณ์ของมหาวิทยาลัยเอกชนไทย กรณีศึกษา มหาวิทยาลัยนอร์ทเชียงใหม่ ดุษฎีนิพนธ์ มหาวิทยาลัยแม่โจ้.
- เกษียร เตชะพีระ, (2560), “อ่าน ขาวนาการเมือง”, วารสารฟ้าเดียวกัน, ปีที่ 15 (ฉบับที่ 1), มกราคม – มิถุนายน
- กาญจนา แก้วเทพ.(2538). ความสัมพันธ์ระหว่างการบริหารแบบมีส่วนร่วมกับเสรีภาพทาง วิชาการของอาจารย์พยาบาลในสถานศึกษาพยาบาล. กรุงเทพฯ : จุฬาลงกรณ์ มหาวิทยาลัย.
- กรรณิการ์ วรรณธนปริดา การรวมกลุ่มและการสร้างอัตลักษณ์ของกลุ่มผู้เรียน E-learning ใน บริบทการสื่อสารแบบเวลาเดียวกันและต่างเวลา .วารสารนิเทศศาสตร์ ปีที่ 29 ฉบับที่ 3 ปี2547 สืบค้น 24 มกราคม 2563

- เกศแก้ว วิมณมาลา. (2539). “ความสัมพันธ์ระหว่างการบริหารแบบมีส่วนร่วมกับเสรีภาพทางวิชาการ ของอาจารย์พยาบาลในสถานศึกษาพยาบาล. กรุงเทพฯ : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
- จำนงค์ จิตรนิรัตน์. (2541)“การกระทำทางสังคม.” กรุงเทพฯ : ภาควิชาสังคมวิทยาและมนุษยวิทยา คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์. พิมพ์ครั้งที่ 2.
- จรรยา สุภาพ. (2550). “การพัฒนาประเทศ. กรุงเทพฯ : พิมพ์ลักษณ์.
- เจิมศักดิ์ ปิ่นทอง. (2527) “กลวิธี แนวทางวิธีการเสริมสร้างการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนา.” กรุงเทพฯ : ไทยวัฒนาพานิช
- ฉัตรทิพย์ นาถสุภา. (2546) . แนวทางการพัฒนาชุมชน. กรุงเทพฯ : อมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง.
- ชำนาญ วัฒนศิริ. “ความเข้มแข็งของชุมชนและประชาคม”,วารสารพัฒนาชุมชน. 12 (ธันวาคม 2542)
- ไชยชนะ สุทธิวรชัย. (2542) “ปัจจัยการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาชุมชน, ศึกษาเฉพาะกรณีอำเภอพานทอง จังหวัดชลบุรี. คุุชฎินิพนธ์มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- ทวีทอง หงส์วิวัฒน์.(2527). การประชุมเรื่องการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนา:นโยบายและกลวิธี, กรุงเทพมหานคร: ศูนย์ศึกษานโยบายสาธารณสุข มหาวิทยาลัยมหิดล.
- ธัญพร กรอบบาง.(2552).อิทธิพลของปัจจัยด้านการรับรู้การสื่อสารอัตลักษณ์ต่อภาพลักษณ์ของเครือโรงพยาบาลพญาไท. กรุงเทพฯ.

